ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 31.5.2023
COM(2023) 277 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ετήσια έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την παρακολούθηση των προγραμμάτων «Ορίζων Ευρώπη» και «Ορίζων 2020» το 2022

1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η παρούσα έκθεση παρέχει μια μη εξαντλητική επισκόπηση των βασικών δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας (στο εξής: E&K) της ΕΕ το 2022 και της παρακολούθησης του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη», του προγράμματος «Ορίζων 2020» και του προγράμματος Ευρατόμ.

Συντάχθηκε σύμφωνα με το άρθρο 190 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 7 της Συνθήκης Ευρατόμ, σε συνδυασμό με το άρθρο 50 του προγράμματος-πλαισίου για την έρευνα και καινοτομία «Ορίζων Ευρώπη» και το άρθρο 12 του κανονισμού (Ευρατόμ) 2021/765 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος έρευνας και κατάρτισης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας.

2. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το 2022 ο πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας σηματοδότησε μια ιστορική ρήξη, παραβιάζοντας το διεθνές δίκαιο και υπονομεύοντας την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ασφάλεια. Με τον τρόπο αυτόν, η Ρωσία παραβίασε επίσης τις βασικές αξίες και αρχές της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της E&K, όπως ορίζονται στην ανακοίνωση για την παγκόσμια προσέγγιση στην έρευνα και την καινοτομία.

Ο πόλεμος είχε τεράστιες συνέπειες για την ΕΕ και το τοπίο της E&K, ιδίως για την επιστημονική συνεργασία με την Ουκρανία και τη Ρωσία, αλλά και για τον ενεργειακό εφοδιασμό, τις ασφαλείς αλυσίδες εφοδιασμού και τη μετανάστευση.

2.1. Ουκρανία

Η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις κατά της Ρωσίας στον τομέα της E&K[1]. Συγκεκριμένα:

- σταμάτησε τα έργα συνεργασίας στον τομέα της E&K και διέκοψε τη συμμετοχή ρωσικών οντοτήτων του δημόσιου τομέα στα προγράμματα E&K της ΕΕ και διασφάλισε τη συντονισμένη εφαρμογή των κυρώσεων μέσω καθοδήγησης και παρακολούθησης·

- δρομολόγησε ειδικές δράσεις για τη στήριξη της ουκρανικής ερευνητικής και επιστημονικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένης της διαδικτυακής πύλης ERA4Ukraine τον Μάρτιο του 2022, για τη στήριξη Ουκρανών ερευνητών· στήριξε εκτοπισμένους ερευνητές από την Ουκρανία τον Οκτώβριο του 2022 μέσω του προγράμματος δράσεων Marie Skłodowska-Curie (MSCA) 4Ukraine, με προϋπολογισμό 25 εκατ. EUR· στήριξε ουκρανικές καινοτόμες επιχειρήσεις μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας, με προϋπολογισμό 20 εκατ. EUR·

[1] Βλ. επίσης κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 833/2014 του Συμβουλίου.

- δημοσίευσε τον Μάιο του 2022 το σχέδιο REPowerEU, σκοπός του οποίου είναι η απεξάρτηση της Ευρώπης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα με την επιτάχυνση της μετάβασης της ΕΕ σε καθαρές μορφές ενέργειας·

- εγκαινίασε ένα νέο θέμα στο πλαίσιο του προγράμματος Ευρατόμ, με προϋπολογισμό 10 εκατ. EUR, για την ασφάλεια των εναλλακτικών πυρηνικών καυσίμων για τους αντιδραστήρες VVER, με σκοπό τη διασφάλιση της συνέχισης της λειτουργίας των αντιδραστήρων αυτών, οι οποίοι είχαν κατασκευαστεί στη Σοβιετική Ένωση.

2.2. Πράσινη και ψηφιακή μετάβαση

Τόσο ο πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας όσο και η αυξημένη συχνότητα ακραίων φαινομένων που σχετίζονται με το κλίμα έχουν καταστήσει ακόμη πιο επείγουσα τη μετάβαση της ΕΕ σε μια δίκαιη πράσινη και ψηφιακή κοινωνία.

Στο πλαίσιο του σχεδίου REPowerEU, η Επιτροπή δημοσίευσε την ανακοίνωση σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την ηλιακή ενέργεια και προσδιόρισε τον τρόπο με τον οποίο ο τομέας της Ε&Κ μπορεί να συμβάλει στην υλοποίηση τεχνολογιών όπως η αιολική ενέργεια, οι αντλίες θερμότητας, το βιομεθάνιο, το υδρογόνο και, γενικότερα, στη μείωση της κατανάλωσης υλικών και την ανακυκλωσιμότητα του εξοπλισμού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Στην ανακοίνωση για την ψηφιοποίηση των ενεργειακών συστημάτων υπογραμμίστηκε η ανάγκη επέκτασης των δραστηριοτήτων Ε&Κ.

Στην 7η έκθεση σχετικά με την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης (Οκτώβριος 2022) επισημάνθηκε η ανάγκη να αυξηθούν οι επενδύσεις στον τομέα της Ε&Κ ώστε να παραμείνει στην πρώτη γραμμή της έρευνας στον τομέα της καθαρής ενέργειας.

Σε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με τον ρόλο των επενδύσεων της ΕΕ στην έρευνα και την καινοτομία για την υλοποίηση της στρατηγικής της ΕΕ για το υδρογόνο (Ιανουάριος 2022) παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα των έργων στον τομέα αυτόν και επισημάνθηκε η ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων στον τομέα του υδρογόνου.

Στο νέο ευρωπαϊκό θεματολόγιο καινοτομίας, το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2022, επισημάνθηκε ότι η καινοτομία υπερπροηγμένης τεχνολογίας είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης.

Τον Οκτώβριο του 2022 η Επιτροπή δημοσίευσε το στρατηγικό σχέδιο έρευνας και καινοτομίας για ασφαλή και βιώσιμα χημικά προϊόντα και υλικά, καλώντας τα ενδιαφερόμενα μέρη και τους χρηματοδότες της έρευνας να το χρησιμοποιήσουν ως έγγραφο καθοδήγησης. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 2022 η Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για «ασφαλή και βιώσιμα εκ σχεδιασμού» χημικά προϊόντα και υλικά για δραστηριότητες Ε&Κ, σηματοδοτώντας την έναρξη διετούς δοκιμαστικής φάσης του πλαισίου.

Η δεύτερη δέσμη μέτρων για την κυκλική οικονομία (Νοέμβριος 2022) βασίστηκε στα αποτελέσματα των έργων Ε&Κ της ΕΕ που σχετίζονται με την κυκλική οικονομία πλαστικών, τις βιώσιμες συσκευασίες και την απορρόφηση και αποθήκευση άνθρακα (βιώσιμα προϊόντα, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, δομικά υλικά, συσκευασίες, πλαστικά).

Στην κοινή ανακοίνωση για τη διεθνή διακυβέρνηση των ωκεανών (Ιούνιος 2022) προσδιορίστηκε η έρευνα για τη στήριξη τεκμηριωμένων μέτρων, με σκοπό την προστασία και τη βιώσιμη διαχείριση των ωκεανών.

Η ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Προς έναν ισχυρό και βιώσιμο τομέα φυκών στην ΕΕ» (Νοέμβριος 2022) προώθησε την περαιτέρω έρευνα σε έναν πόρο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί —με περιορισμένο αποτύπωμα άνθρακα και περιβαλλοντικό αποτύπωμα— για την παραγωγή τροφίμων, φαρμακευτικών προϊόντων, καλλυντικών, βιοπλαστικών και βιοδιεγερτών φυτών.

Το Συμβούλιο εξέδωσε σύσταση σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (Ιούνιος 2022), στην οποία τα κράτη μέλη δεσμεύονται να θεσπίσουν ολοκληρωμένες δέσμες μέτρων πολιτικής για τη διασφάλιση της δίκαιης πράσινης μετάβασης. Συνέστησε την ενίσχυση του ρόλου της E&K για τη δημιουργία μιας σταθερής βάσης γνώσεων για τη χάραξη πολιτικής.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν το πρόγραμμα πολιτικής 2030 «Ψηφιακή Δεκαετία» (Δεκέμβριος 2022). Το πρόγραμμα πολιτικής καθορίζει ψηφιακούς στόχους τους οποίους επιδιώκει να επιτύχει η ΕΕ έως το 2030 και θεσπίζει έναν μηχανισμό συνεργασίας μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών, ο οποίος παρέχει επίσης ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη πολυκρατικών έργων που κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αναπτύξει μόνο του (π.χ. στις ευρωπαϊκές κοινές υποδομές και υπηρεσίες δεδομένων και στην ασφαλή κβαντική επικοινωνία).

Τον Ιούνιο η Επιτροπή ξεκίνησε διάλογο με τα κράτη μέλη σχετικά με το *συνεργατικό υπολογιστικό νέφος για την πολιτιστική κληρονομιά*, με στόχο να συμβάλει στη διαφύλαξη των ευρωπαϊκών πολιτιστικών θησαυρών μέσω ψηφιακής υποδομής, βάσει έκθεσης εμπειρογνωμόνων και διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

2.3. Οικονομία και βιομηχανία

Η ευρωπαϊκή πράξη για τα μικροκυκλώματα προτάθηκε με σκοπό να συμβάλει στην ανάπτυξη του οικοσυστήματος ημιαγωγών της ΕΕ, ιδίως με την ενίσχυση της ερευνητικής και τεχνολογικής υπεροχής της ΕΕ, καθώς και της ικανότητάς της να καινοτομεί στον σχεδιασμό, την κατασκευή και τη συσκευασία προηγμένων μικροκυκλωμάτων.

Η επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία ανέδειξε την επείγουσα ανάγκη να ενισχυθεί η γεωγραφική ανεξαρτησία των κρίσιμων διαστημικών τεχνολογιών. Το 2022 υποβλήθηκε η πρόταση της Επιτροπής για ένα ενωσιακό πρόγραμμα ασφαλούς συνδεσιμότητας, το οποίο θα επιτευχθεί μέσω μιας τρίτης συστοιχίας δορυφόρων για ασφαλείς τηλεπικοινωνίες.

Η υιοθέτηση της ανθρωποκεντρικής, ανθεκτικής και βιώσιμης «Βιομηχανίας 5.0» έχει κερδίσει περισσότερο έδαφος. Αυτό επιβεβαιώθηκε από τη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης υψηλού επιπέδου με ηγέτες του κλάδου τον Απρίλιο του 2022, καθώς και από το πρώτο βραβείο «Industry of the Future Award» (Βραβείο της βιομηχανίας του μέλλοντος), το οποίο ανέδειξε τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα E&K όσον αφορά τη «Βιομηχανία 5.0».

2.4. Ασφάλεια

Κατά τα τελευταία έτη το περιβάλλον απειλών έχει εξελιχθεί με αξιοσημείωτους τρόπους. Οι κυβερνοεπιθέσεις συνέχισαν να αυξάνονται, από πλευράς κλίμακας και μορφής, και ο αντίκτυπος του πολέμου στην Ουκρανία έχει γίνει αισθητός στην εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αυξημένοι κίνδυνοι δραστηριοτήτων οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και εμπορίας ανθρώπων και ναρκωτικών. Η αύξηση των ακραίων καιρικών φαινομένων, συμπεριλαμβανομένων της ξηρασίας, των κυμάτων καύσωνα και των δασικών πυρκαγιών, έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη πολιτικής προστασίας, ανθεκτικότητας της κοινωνίας και ικανότητας αντίδρασης σε κρίσεις, μεταξύ άλλων έναντι χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών, πυρηνικών και εκρηκτικών συμβάντων και φυσικών φαινομένων.

Ο τομέας της Ε&Κ συνέβαλε σημαντικά στην αντιμετώπιση του ταχέως εξελισσόμενου τοπίου απειλών όσον αφορά την προστασία των κρίσιμων υποδομών στην ΕΕ με διασυνοριακή σημασία. Με τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με συντονισμένη προσέγγιση σε επίπεδο Ένωσης με σκοπό την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κρίσιμων υποδομών, τα κράτη μέλη ενθαρρύνθηκαν να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα αποτελέσματα των έργων Ε&Κ, ιδίως για τις προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων και τον σχεδιασμό σεναρίων.

Η ανθεκτικότητα των οντοτήτων που παρέχουν κρίσιμες υπηρεσίες για τη διατήρηση ζωτικών κοινωνικών λειτουργιών ενισχύεται από την οδηγία για την ανθεκτικότητα των κρίσιμων οντοτήτων, δεδομένου ότι η εφαρμογή της θα στηριχθεί από τον τομέα της Ε&Κ.

Ο ρόλος της έρευνας στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» όσον αφορά τη βελτίωση της ασφάλειας των ψηφιακών υποδομών μας και την ανάπτυξη ικανοτήτων για την πρόληψη και τον μετριασμό των κυβερνοεπιθέσεων, καθώς και τη στήριξη της επιβολής του νόμου με νέες τεχνολογίες (όπως η τεχνητή νοημοσύνη), επισημάνθηκε στην πέμπτη έκθεση προόδου σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την Ένωση Ασφάλειας.

Η ομάδα εμπειρογνωμόνων της κοινότητας για την ευρωπαϊκή έρευνα και καινοτομία στον τομέα της ασφάλειας ξεκίνησε τις εργασίες της στις οποίες συγκαταλέγεται η σύσταση τεσσάρων υποομάδων, μία δε εκ των οποίων θα είναι επιφορτισμένη με την «ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας στον τομέα της ασφάλειας».

Οι εργασίες που ξεκίνησαν στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού μηχανισμού ετοιμότητας και αντιμετώπισης κρίσεων επισιτιστικής ασφάλειας ανέδειξαν τη σημασία του τομέα της Ε&Κ στη διαδικασία διαφοροποίησης της παραγωγής.

2.5. Πανδημία COVID-19

Μολονότι η πανδημία εισήλθε στην ενδημική φάση το 2022, οι ερευνητικές δραστηριότητες εξακολούθησαν να αποτελούν υψηλή προτεραιότητα για την αντιμετώπιση της νόσου και των συνεπειών της.

Η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πλατφόρμας δεδομένων COVID-19 συνεχίστηκε, με αποτέλεσμα να τηρούνται επί του παρόντος πάνω από 11 εκατομμύρια αρχεία

διαφορετικών τύπων δεδομένων, μεταξύ των οποίων πάνω από 6,4 εκατομμύρια γονιδιώματα του ιού που καταγράφηκαν από 112 χώρες.

Με την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «COVID-19 — Διατήρηση της ετοιμότητας και της αντίδρασης της ΕΕ: με το βλέμμα στο μέλλον» (Απρίλιος 2022) αντιμετωπίστηκε η ανάγκη ανάπτυξης της επόμενης γενιάς εμβολίων στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη».

2.6. Σύμπραξη με τα κράτη μέλη

Το 2022 εγκρίθηκαν όλα τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, εκτός από το σχέδιο της Ουγγαρίας. Τα εν λόγω σχέδια περιλαμβάνουν πολύ μεγάλο αριθμό στόχων σχετικών με την Ε&Κ, με τη διάθεση ποσού ύψους 47,4 δισ. EUR στην Ε&Κ. Στο παρόν στάδιο, από τους 608 στόχους που τέθηκαν και αφορούν την Ε&Κ, 98 έχουν ολοκληρωθεί και 36 έχουν ήδη αξιολογηθεί ως επιτευχθέντες.

Οι ενισχυμένοι διάλογοι ως νέα προσέγγιση για τη στήριξη των κρατών μελών κατά την εφαρμογή κοινού θεματολογίου πολιτικής για την Ε&Κ, έχουν διεξαχθεί πιλοτικά σε πέντε κράτη μέλη.

Το φόρουμ του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (ΕΧΕ), στο οποίο συμμετέχουν τα κράτη μέλη, τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι συνδεδεμένες χώρες, δημιουργήθηκε το 2022 με σκοπό τον συντονισμό της υλοποίησης των 20 δράσεων του θεματολογίου πολιτικής για τον ΕΧΕ. Σε αυτές περιλαμβάνονται η σταδιοδρομία των ερευνητών, η ανοικτή επιστήμη, η αξιολόγηση της έρευνας και οι υποδομές. Τον Δεκέμβριο του 2022 το Συμβούλιο εξέδωσε τη σύσταση σχετικά με τις κατευθυντήριες αρχές για την αξιοποίηση της γνώσης, με σκοπό την αύξηση του κοινωνικοοικονομικού αντικτύπου του τομέα της Ε&Κ.

Τον Νοέμβριο του 2022 η Επιτροπή δημοσίευσε έγγραφο καθοδήγησης με τίτλο «Συνέργειες μεταξύ του προγράμματος "Ορίζων Ευρώπη" και των προγραμμάτων του ευρωπαϊκού ταμείου περιφερειακής ανάπτυξης», στο οποίο περιγράφονται οι ευκαιρίες για συνέργειες που έχουν στη διάθεσή τους οι διαχειριστικές αρχές του προγράμματος.

2.7. Διεθνείς πτυχές

Η παγκόσμια προσέγγιση για τη στρατηγική στον τομέα της Ε&Κ εξακολούθησε να αποτελεί τον κεντρικό άξονα της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της Ε&Κ το 2022. Η εν λόγω προσέγγιση επιτυγχάνει ισορροπία μεταξύ της εξωστρέφειας και της προώθησης της αμοιβαιότητας που στηρίζονται σε θεμελιώδεις αξίες και κοινές συνθήκες πλαισίωσης. Τον Απρίλιο του 2022 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τάχθηκε υπέρ της εν λόγω στρατηγικής σε ψήφισμά του.

Η Επιτροπή ενίσχυσε τη συνεργασία με την Αφρική στον τομέα της Ε&Κ αναπτύσσοντας το θεματολόγιο καινοτομίας Αφρικανικής Ένωσης-ΕΕ. Οι δραστηριότητες συνεργασίας με τις χώρες της νότιας Μεσογείου ενισχύθηκαν με την έκδοση υπουργικής δήλωσης κατά την πρώτη υπουργική διάσκεψη της Ένωσης για τη Μεσόγειο με αντικείμενο την Ε&Κ (Ιούνιος 2022).

Οι συζητήσεις σχετικά με τον κοινό χάρτη πορείας ΕΕ-Κίνας για τη συνεργασία στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας συνεχίστηκαν με αργούς ρυθμούς προόδου λόγω της απροθυμίας της Κίνας να συμμετάσχει σε δραστηριότητες καινοτομίας. Με τις Ηνωμένες Πολιτείες συμφωνήθηκαν νέες δράσεις στο πλαίσιο της κοινής συμβουλευτικής ομάδας ΕΕ-ΗΠΑ και του Συμβουλίου Εμπορίου και Τεχνολογίας ΕΕ-ΗΠΑ.

Η Επιτροπή υποστήριξε τη διακυβερνητική επιτροπή για την κλιματική αλλαγή και τη διακυβερνητική πλατφόρμα επιστήμης-πολιτικής για τη βιοποικιλότητα και τις υπηρεσίες οικοσυστήματος με επιστημονικές επιλογές και επιλογές πολιτικής.

Το 2022 η Επιτροπή διεξήγαγε σειρά διαλόγων σχετικά με τη βιωσιμότητα της γεωργίας με τον Καναδά, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, προκειμένου να προσδιοριστούν οι ανάγκες Ε&Κ για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, όπως οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από την κτηνοτροφία ή η υγεία του εδάφους.

Το έργο «MSCAdvocacy» δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2022 με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας με τις 20 χώρες-εταίρους σε διεθνές επίπεδο και έξι περιφέρειες.

2.8. Άμεσες δράσεις που υλοποιούνται από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής

Το Κοινό Κέντρο Ερευνών (στο εξής: JRC) στήριξε πολυάριθμες πρωτοβουλίες της Επιτροπής παρέχοντας επιστημονικές αναλύσεις, ιδίως στο πλαίσιο της αντίδρασης στον πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, όπως η τιμολόγηση της ενέργειας, η γενική μακροοικονομική κατάσταση, τα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα σενάρια για τον ενεργειακό εφοδιασμό και οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη ρωσική κατοχή των πυρηνικών εγκαταστάσεων στο Τσερνομπίλ και στη Ζαπορίζια. Το JRC ανέλυσε επίσης τους παράγοντες που επηρεάζουν την επισιτιστική ασφάλεια. Επιπλέον, η έκθεση στρατηγικής ανάλυσης προοπτικών 2022 επικεντρώθηκε στη «διασύνδεση της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης στο νέο γεωπολιτικό πλαίσιο». Για τη συμβολή στην επίτευξη του στόχου που καθορίζεται στην Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ, το JRC δημιούργησε το παρατηρητήριο γαλάζιας οικονομίας της ΕΕ, μια πλατφόρμα διάδοσης γνώσεων για την προώθηση της βιωσιμότητας των ωκεανών, των θαλασσών και των παράκτιων περιοχών μας. Για τη συμβολή στην υλοποίηση των έργων του Νέου Ευρωπαϊκού Μπάουχαους, το JRC εγκαινίασε το εργαστήριο NEB.

3. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΟΡΙΖΩΝ ΕΥΡΩΠΗ», ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΟΡΙΖΩΝ 2020» ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΥΡΑΤΟΜ

3.1. Το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» το 2022 — Σημαντικά σημεία και νέα χαρακτηριστικά

Τον Μάιο του 2022 η Επιτροπή ενέκρινε τροποποίηση του «κύριου» προγράμματος εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2022, στο πλαίσιο του οποίου αναπτύχθηκαν πλήρως δράσεις για τις αποστολές της ΕΕ το 2022.

Κατά τη διάρκεια των Ημερών E&K 2022, η Επιτροπή ξεκίνησε τη διαδικασία για το επόμενο στρατηγικό σχέδιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2025-2027.

Τον Δεκέμβριο του 2022 η Επιτροπή ενέκρινε το «κύριο» πρόγραμμα εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2023-2024, στο πλαίσιο του οποίου διατέθηκαν περίπου 13,5 δισ. EUR στον τομέα της E&K, με σκοπό την επιτάχυνση της δίκαιης πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, την αύξηση της ενεργειακής ανθεκτικότητας της Ευρώπης και τη συμβολή στη βιώσιμη ανάκαμψη μετά την πανδημία COVID-19. Περιλάμβανε επίσης δράσεις για την αντιμετώπιση της γεωπολιτικής κατάστασης με την παροχή στοχευμένης στήριξης στην Ουκρανία.

Διεθνής συνεργασία και σύνδεση

Τα θέματα που ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία αυξήθηκαν από περίπου 20 % στο πρόγραμμα εργασιών για την περίοδο 2021-2022 σε περίπου 22 % στο πρόγραμμα εργασιών που εφαρμόζεται επί του παρόντος για την περίοδο 2023-2024.

Το άρθρο 22 παράγραφος 5 του κανονισμού για το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη», το οποίο επιτρέπει τον περιορισμό της συμμετοχής προκειμένου να διασφαλιστούν οι στρατηγικοί πόροι, τα συμφέροντα, η αυτονομία ή η ασφάλεια της ΕΕ σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς, εφαρμόστηκε σε 49 θέματα του προγράμματος εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2022, τα οποία αντιπροσωπεύουν περίπου το 4 % του προϋπολογισμού του εν λόγω προγράμματος εργασιών (περίπου το 2 % του συνολικού επιχειρησιακού προϋπολογισμού του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2022).

Το 2022 τέθηκε σε εφαρμογή το κριτήριο επιλεξιμότητας, σύμφωνα με το οποίο όλοι οι δημόσιοι φορείς, οι ερευνητικοί οργανισμοί και οι φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη μέλη και στις συνδεδεμένες χώρες υποχρεούνται να διαθέτουν σχέδιο για την ισότητα των φύλων ώστε να είναι επιλέξιμοι για χρηματοδότηση.

Έως το τέλος του 2022 ήταν συνδεδεμένες με το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» 16 τρίτες χώρες. Οι διαπραγματεύσεις με τη Νέα Ζηλανδία ολοκληρώθηκαν και ξεκίνησαν αντίστοιχες διαπραγματεύσεις με τον Καναδά. Και οι δύο χώρες αναμένεται να συνδεθούν το 2023. Ξεκίνησαν διερευνητικές συνομιλίες με την Ιαπωνία και τη Νότια Κορέα.

3.2. Δεδομένα παρακολούθησης του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη»

Προσκλήσεις και θέματα

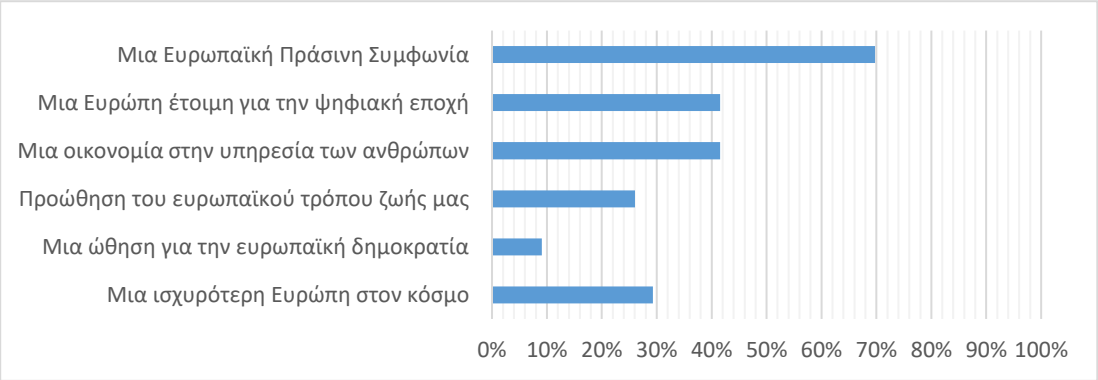
Πηγή: Εξαγωγή δεδομένων από το Call Passport System (CPS) της 19.1.2023

Το 2022 προκηρύχθηκαν 44 νέες προσκλήσεις υποβολής προτάσεων που κάλυπταν συνολικά 202 θέματα στο πλαίσιο του κύριου προγράμματος εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2022. Συνολικά, δρομολογήθηκαν 874 θέματα στο πλαίσιο 160 προσκλήσεων υποβολής προτάσεων, ενώ άλλες 195 δράσεις δρομολογήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος εργασιών για την περίοδο 2021-2022, με προϋπολογισμό περίπου 16 δισ. EUR.

Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (στο εξής: ΕΣΕ) προκήρυξε 7 προσκλήσεις στο πλαίσιο του πυλώνα «Επιστήμη αριστείας» στο πρόγραμμα εργασιών του για το 2022, με συνολικό προϋπολογισμό 2 427 εκατ. EUR.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας (στο εξής: ΕΣΚ) προκήρυξε τέσσερις προσκλήσεις υποβολής προτάσεων για τα τρία βασικά μέσα (δύο προσκλήσεις υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο του χρηματοδοτικού μέσου Pathfinder, μία στο πλαίσιο του μηχανισμού του ΕΣΚ για τη χρηματοδότηση της μετάβασης και μία στο πλαίσιο του μέσου Accelerator, με πολλαπλές ημερομηνίες λήξης) και άλλες 13 δράσεις με συνολικό προϋπολογισμό 1 711,4 εκατ. EUR[2].

Τα θέματα που δρομολογήθηκαν στο πλαίσιο του κύριου προγράμματος εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» σχεδιάστηκαν για την προσέλκυση έργων που θα συμβάλουν στην επίτευξη των πρωταρχικών πολιτικών προτεραιοτήτων της Επιτροπής για την περίοδο 2019-2024. Η συμβολή σε κάθε προτεραιότητα πολιτικής θα είναι γνωστή με μεγαλύτερη ακρίβεια όταν οι δικαιούχοι θα έχουν υποβάλει έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα των έργων.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό των θεμάτων του κύριου προγράμματος εργασιών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2021-2022 που αφορούν τις προτεραιότητες της Επιτροπής.

Η έρευνα και η καινοτομία διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης. Μέχρι στιγμής, το 34 % και το 7,3 % των δαπανών[3] του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» έχουν διατεθεί, αντίστοιχα, για την αντιμετώπιση θεμάτων κλιματικής αλλαγής και βιοποικιλότητας.

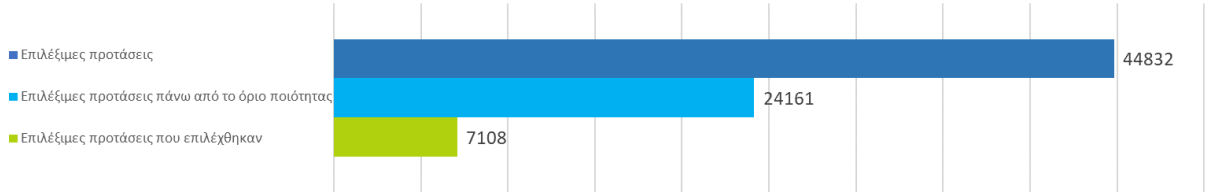
[2] Προϋπολογισμός του ΕΣΚ που έχει προγραμματιστεί στο πρόγραμμα εργασιών του ΕΣΚ για το 2022.

[3] Πηγή: Προκαταρκτικά στοιχεία της Επιτροπής για το 2021 και το 2022.

Υποβληθείσες προτάσεις και ποσοστά επιτυχίας

Πηγή: Δεδομένα του πίνακα δεικτών του προγράμματος «Ορίζων» όπως είχαν διαμορφωθεί στις 30.12.2022

Συνολικά υποβλήθηκαν **44 832 επιλέξιμες προτάσεις** στο πλαίσιο των προσκλήσεων που περατώθηκαν και αξιολογήθηκαν πλήρως έως το τέλος του 2022. Το 54 % των εν λόγω προτάσεων αξιολογήθηκαν από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες ως υψηλής ποιότητας, δεδομένου ότι συγκέντρωσαν το ελάχιστο όριο βαθμολογίας. Επιλέχθηκαν 7 108 προτάσεις για χρηματοδότηση, με συνολική αιτούμενη χρηματοδότηση ύψους 20,5 δισ. EUR.

Διάγραμμα 2: Επιλέξιμες και επιλεχθείσες προτάσεις

Μέχρι στιγμής, το ποσοστό επιτυχίας των προτάσεων[4] είναι υψηλότερο για το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» (15,9 %) απ' ό,τι για το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» (11,9 %). Το 71 % των προτάσεων υψηλής ποιότητας εξακολουθούν να μην λαμβάνουν χρηματοδότηση, ενώ το 10,6 % των προτάσεων είναι πιθανό να λάβει χρηματοδότηση, καθότι έχει περιληφθεί σε εφεδρικό κατάλογο. Για τη χρηματοδότηση όλων των προτάσεων υψηλής ποιότητας θα χρειαζόταν πρόσθετο ποσό ύψους περίπου 34,4 δισ. EUR.

Υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις

Πηγή: Δεδομένα του πίνακα δεικτών του προγράμματος «Ορίζων» όπως είχαν διαμορφωθεί στις 30.12.2022

Μετά την αξιολόγηση των προτάσεων, διατέθηκαν ήδη **16,3 δισ. EUR** μέσω **5 509 υπογεγραμμένων επιχορηγήσεων**. Ωστόσο, πολλές επιχορηγήσεις βρίσκονται ακόμη στο στάδιο των προπαρασκευαστικών εργασιών, δεδομένου ότι έχουν επιλεγεί για χρηματοδότηση 7 108 προτάσεις.

Το μέσο ύψος των επιχορηγήσεων είναι 3 εκατ. EUR, δηλαδή είναι υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο του προγράμματος «Ορίζων 2020» (2,3 εκατ. EUR[5]). Η μέση χρηματοδότηση της ΕΕ που διατίθεται σε επιχορηγήσεις με έναν δικαιούχο (43 % των επιχορηγήσεων) ανέρχεται περίπου σε 1,3 εκατ. EUR και περίπου σε 4,2 εκατ. EUR για επιχορηγήσεις συνεργατικών σχηματισμών (57 % των επιχορηγήσεων). Στις συνεργατικές επιχορηγήσεις συμμετέχουν κατά μέσο όρο 12 συμμετέχοντες.

[4] Το ποσοστό επιτυχίας των προτάσεων είναι το ποσοστό των επιλέξιμων προτάσεων που επιλέχθηκαν από το σύνολο των επιλέξιμων προτάσεων.

[5] Μέσο ύψος επιχορηγήσεων για το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» — εξαιρουμένων των 4 234 μικρών επιχορηγήσεων της 1ης φάσης του μέσου για τις ΜΜΕ, ύψους 50 000 EUR, που θα αλλοίωναν το συνολικό αριθμητικό ποσό. Εάν συμπεριληφθούν και αυτές, το μέσο ύψος των επιχορηγήσεων μειώνεται σε 1,9 εκατ. EUR.

Μέρος του προγράμματος	Επιλέξιμες προτάσεις	Επιλεχθείσες προτάσεις	Ποσοστό επιτυχίας των προτάσεων (% των επιλέξιμων)	Συνεισφορά της ΕΕ που ζητήθηκε σε επιλεχθείσες προτάσεις (σε εκατ. EUR)	Υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις	Συνεισφορά της ΕΕ σε υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις (σε εκατ. EUR)	Μέσο ύψος επιχορηγήσεων (σε εκατ. EUR)
Πυλώνας I — Επιστήμη αριστείας							
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας	14 814	1 769	11,9 %	2 906	1 398	2 271	1,6
Δράσεις Marie Skłodowska-Curie	16 672	2 692	16,1 %	1 093	1 532	859	0,6
Ερευνητικές υποδομές	139	74	53,2 %	512	73	506	6,9
Πυλώνας II — Παγκόσμιες προκλήσεις και ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα							
Ομάδα 1	1 307	288	22,0 %	2 291	187	1 575	8,4
Ομάδα 2	1 120	144	12,9 %	444	139	405	2,9
Ομάδα 3	313	51	16,3 %	229	54	229	4,2
Ομάδα 4	2 736	564	20,6 %	3 606	556	3 290	5,9
Ομάδα 5	2 121	511	24,1 %	4 434	427	3 506	8,2
Ομάδα 6	1 492	388	26,0 %	2 341	308	1 766	5,7
ΠΥΛΩΝΑΣ III — Καινοτόμος Ευρώπη							
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας*	2 549	225	8,8 %	691	465	1 171	2,5
Ευρωπαϊκά οικοσυστήματα καινοτομίας	569	93	16,3 %	105	91	103	1,1
Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας	20	17	85,0 %	1 103	Ά.Α.	Ά.Α.	
Διεύρυνση της συμμετοχής και ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας							
Διεύρυνση της συμμετοχής και διάδοση της αριστείας	831	241	29,0 %	666	230	488	2,1
Μεταρρύθμιση και βελτίωση του ευρωπαϊκού συστήματος Ε&Κ	149	51	34,2 %	125	49	110	2,2
Σύνολο για το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη»	**44 832**	**7 108**	**15,9 %**	**20 546**	**5 509**	**16 279**	**3,0**

** Τα στοιχεία των προτάσεων του μέσου Accelerator του ΕΣΚ δεν ήταν διαθέσιμα κατά την ημερομηνία της παρούσας ανάλυσης*

Πίνακας 1: Προτάσεις και επιχορηγήσεις ανά μέρος του προγράμματος

Αιτούντες και συμμετέχοντες

Πηγή: Δεδομένα του πίνακα δεικτών του προγράμματος «Ορίζων» όπως είχαν διαμορφωθεί στις 30.12.2022

Τα κράτη μέλη αντιπροσωπεύουν το 81,8 % των επιλέξιμων αιτήσεων που υποβλήθηκαν· το 18,8 % προερχόταν από οργανισμούς που εδρεύουν σε χώρες της διεύρυνσης.

Οι συνδεδεμένες χώρες υπέβαλαν το 5,7 % του συνόλου των αιτήσεων και οι τρίτες χώρες υπέβαλαν το 12,5 % των αιτήσεων, εκ των οποίων ποσοστό άνω του 50 % προερχόταν από οργανισμούς με έδρα στο Ηνωμένο Βασίλειο[6].

Ομάδα χωρών	Αιτήσεις σε επιλέξιμες προτάσεις	% του συνολικού αριθμού αιτήσεων	Ποσοστό επιτυχίας αιτήσεων	Συμμετοχή σε υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις	% όλων των συμμετοχών	Συνεισφορά της ΕΕ σε υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις (σε εκατ. EUR)	% της συνολικής συνεισφοράς της ΕΕ σε υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις
Κράτη μέλη	167 859	81,8 %	21,9 %	32 954	84,3 %	14 989	92,1 %
Χώρες της διεύρυνσης	*38 583*	*18,8 %*	*19,9 %*	*6 876*	*17,6 %*	*2 221*	*13,6 %*
Άλλα κράτη μέλη	*129 276*	*63,0 %*	*22,6 %*	*26 078*	*66,7 %*	*12 768*	*78,4 %*
Συνδεδεμένες χώρες	11 794	5,7 %	19,6 %	2 090	5,3 %	1 091	6,7 %
Μη συνδεδεμένες τρίτες χώρες	25 471	12,5 %	21,2 %	4 035	10,3 %	200	1,2 %
ΣΥΝΟΛΟ	**205 124**	**100 %**	**21,7 %**	**39 079**	**100 %**	**16 279**	**100 %**

Πίνακας 2: Καταγωγή των αιτούντων

Τα πρώτα έργα που υπογράφηκαν περιλαμβάνουν περισσότερους από **39 000 συμμετέχοντες** από 142 διαφορετικές χώρες, μεταξύ των οποίων το **19 % είναι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις** (ΜΜΕ) και το 15,7 % είναι από τρίτες χώρες. Τα υψηλότερα ποσοστά συμμετεχόντων προέρχονται από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (32,7 %), οντότητες του ιδιωτικού τομέα (30,7 %) και ερευνητικούς οργανισμούς (22,6 %). Από μια προκαταρκτική ανάλυση προκύπτει ότι το 35,6 % των συμμετεχόντων είναι νέοι αιτούντες.

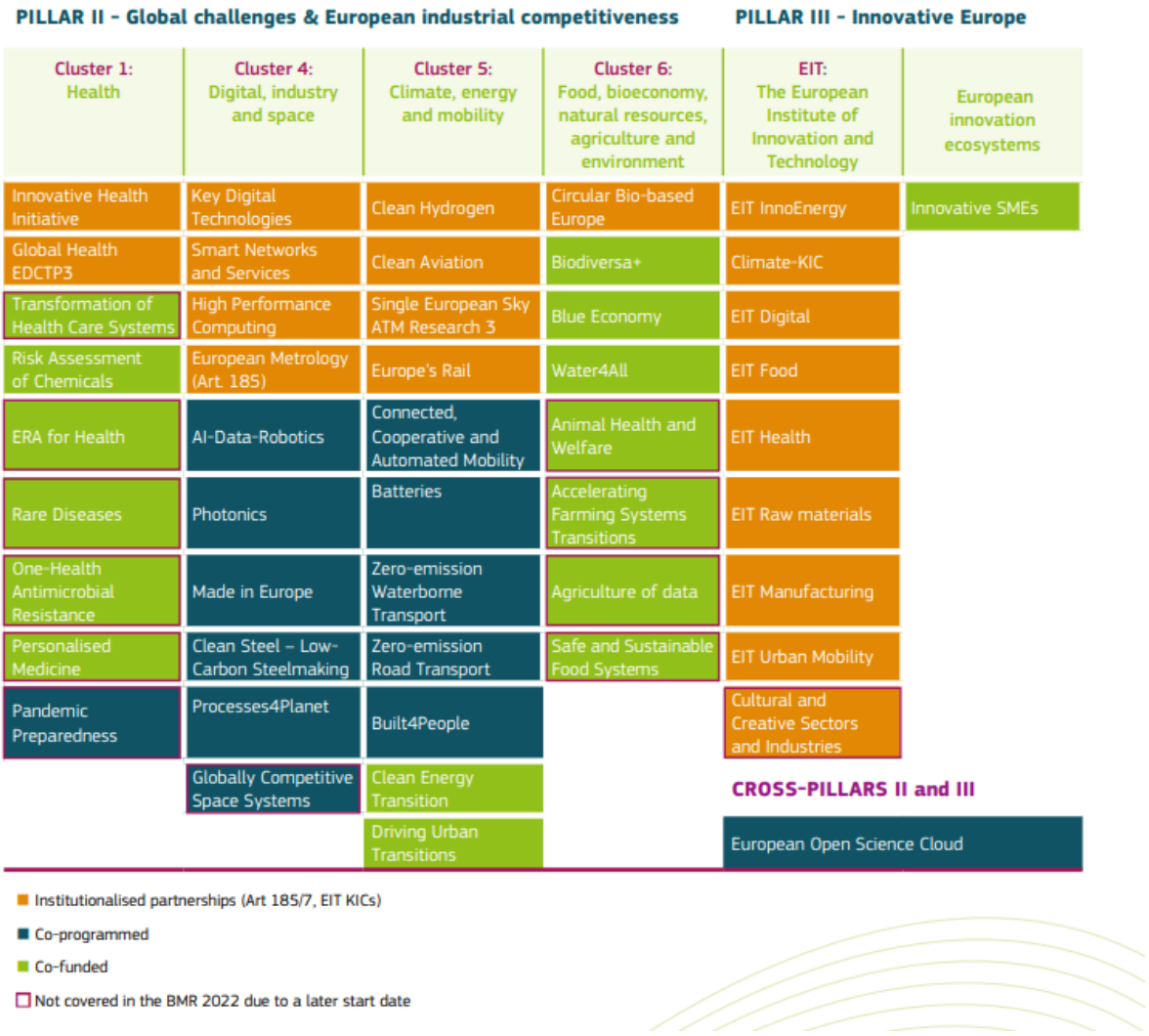
Συνολικά, οι χώρες της διεύρυνσης έλαβαν 2,2 δισ. EUR (13,6 %) από τα κονδύλια του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» μέσω υπογεγραμμένων επιχορηγήσεων. Άλλα κράτη μέλη έλαβαν 12,8 δισ. EUR, συνδεδεμένες χώρες έλαβαν ποσό άνω του 1 δισ. EUR, ενώ μη συνδεδεμένες τρίτες χώρες έλαβαν 200 εκατ. EUR. Οι ΜΜΕ έλαβαν το 18 % του συνολικού προϋπολογισμού (2,86 δισ. EUR).

[6] Μετά το Brexit, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι πλέον κράτος μέλος αλλά τρίτη χώρα, για τις οντότητες της οποίας υπάρχουν μεταβατικές ρυθμίσεις.

Εστίαση στις ευρωπαϊκές συμπράξεις

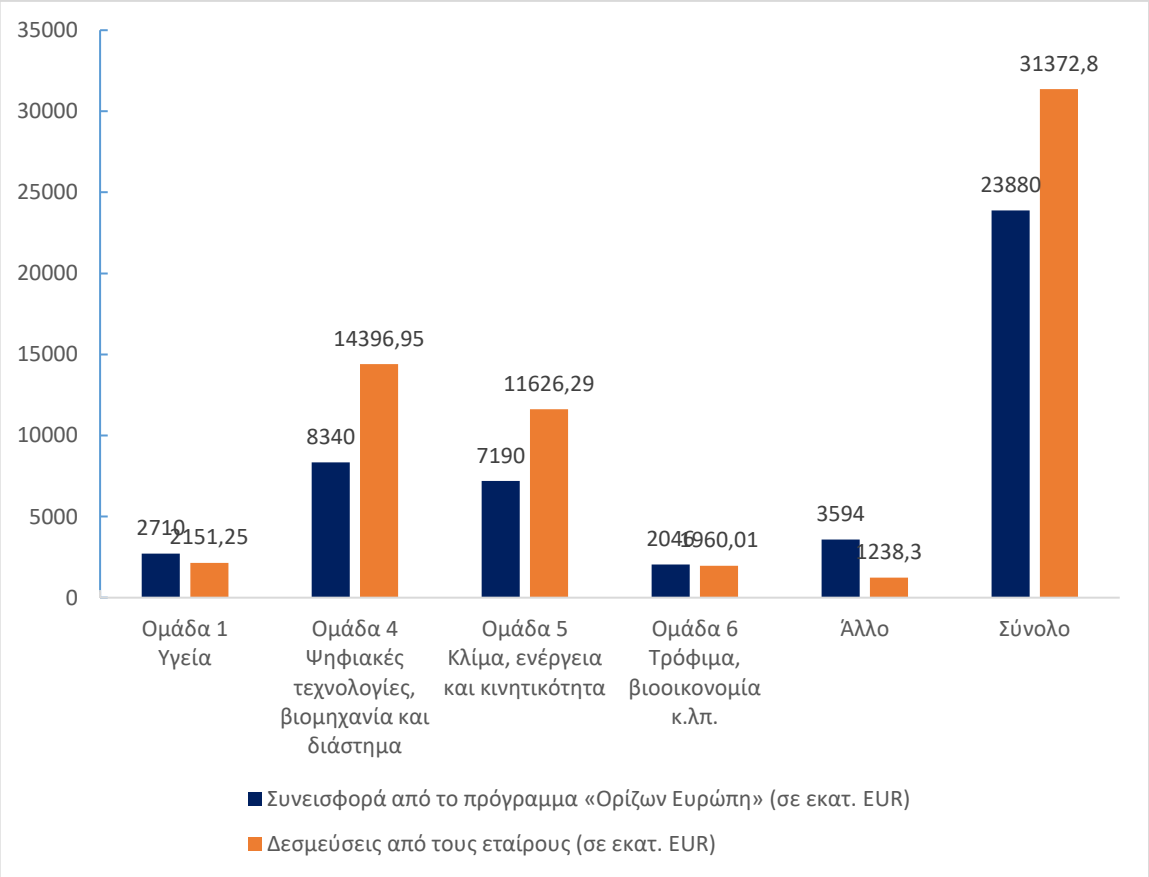
Πηγή: *Performance of European Partnerships report* (Έκθεση επιδόσεων των ευρωπαϊκών συμπράξεων)

Στο πλαίσιο του πρώτου στρατηγικού σχεδίου 2021-2024 προσδιορίστηκαν 49 συμπράξεις, εκ των οποίων 37 είχαν δρομολογηθεί έως τον Μάιο του 2022.

Διάγραμμα 3: Ευρωπαϊκές συμπράξεις

Οι συμπράξεις θα χρηματοδοτηθούν με εκτιμώμενες αναλήψεις υποχρεώσεων ύψους 31,4 δισ. EUR από άλλους εταίρους πλην της ΕΕ (9 δισ. EUR από τα κράτη μέλη και τις συνδεδεμένες χώρες και 22,4 δισ. EUR από τη βιομηχανία) και εκτιμώμενη ανάληψη υποχρέωσης ύψους 23,8 δισ. EUR από το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη». Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει το 37,7 % του προϋπολογισμού του πυλώνα II του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» και κατανέμεται ως εξής:

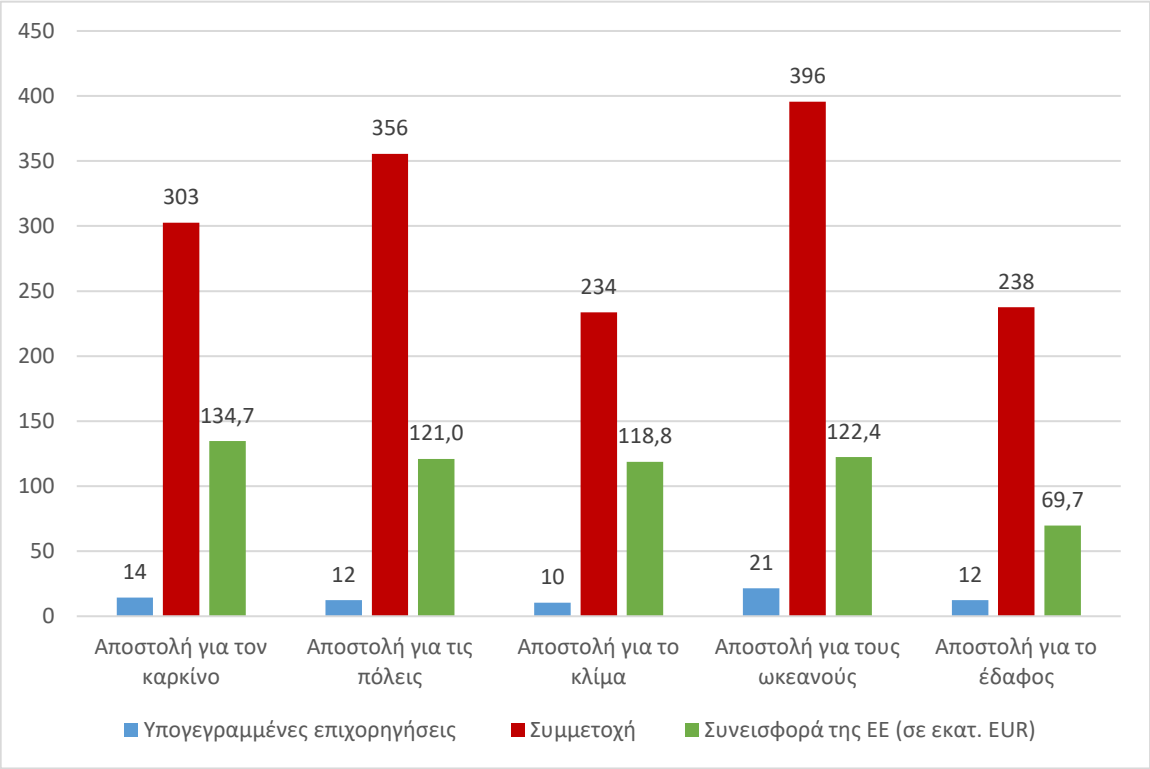
Διάγραμμα 4: Δημοσιονομικές αναλήψεις υποχρεώσεων ανά ομάδα δραστηριοτήτων

Εστίαση στις αποστολές της ΕΕ

Πηγή: Δεδομένα του πίνακα δεικτών του προγράμματος «Ορίζων» όπως είχαν διαμορφωθεί στις 30.12.2022

Έως το τέλος του 2022 είχαν προκηρυχθεί, περατωθεί και αξιολογηθεί πλήρως 25 προσκλήσεις υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο αποστολών του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη». Είχαν προσελκύσει 8 167 επιλέξιμες προτάσεις έρευνας και καινοτομίας, εκ των οποίων οι 137 επιλέχθηκαν για χρηματοδότηση συνολικού ύψους 1 046 εκατ. EUR αιτούμενης χρηματοδότησης από την ΕΕ.

Είχαν υπογραφεί ήδη 71 επιχορηγήσεις με τη συμμετοχή 1 525 συμμετεχόντων, συνολικού ύψους 567 εκατ. EUR, που κατανέμονται[7] στις πέντε αποστολές ως εξής:

Διάγραμμα 5: Υπογεγραμμένες επιχορηγήσεις, συμμετοχή και συνεισφορά της ΕΕ ανά αποστολή

Εστίαση στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT)

Κατά την περίοδο 2021-2022[8]:

- 2 320 άτομα αποφοίτησαν από μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT)·
- 76 νεοφυείς επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν από σπουδαστές προγραμμάτων του EIT και 203 νεοφυείς επιχειρήσεις προέκυψαν από έργα καινοτομίας του EIT·
- 2 425 νεοφυείς επιχειρήσεις έλαβαν στήριξη από κοινότητες γνώσης και καινοτομίας (ΚΓΚ) του EIT·
- 607 καινοτόμα προϊόντα ή υπηρεσίες διατέθηκαν στην αγορά από τις ΚΓΚ του EIT.

3.3. Εις βάθος ανάλυση: Σύντομες ενημερώσεις και άλλες μελέτες σχετικά με την παρακολούθηση του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη»

Νεοεισερχόμενοι σε προγράμματα Ε&Κ της ΕΕ

[7] Τα αριθμητικά στοιχεία για τα οριζόντια ή τα κοινά έργα μεταξύ των αποστολών κατανέμονται ισομερώς μεταξύ των αποστολών στις οποίες συμβάλλουν τα εν λόγω έργα, γεγονός που εξηγεί τα μη στρογγυλοποιημένα αριθμητικά στοιχεία για τα έργα.

[8] Επιδιωκόμενα αποτελέσματα

Μια νέα σύντομη ενημέρωση σχετικά με την παρακολούθηση εξετάζει τους νεοεισερχόμενους σε προγράμματα E&K της ΕΕ. Κυρίως αναδρομικά όσον αφορά τη συμμετοχή στο πρόγραμμα «Ορίζων 2020», αυτή δείχνει ότι το 69,2 % των επιτυχόντων αιτούντων δεν συμμετείχαν στο προηγούμενο έβδομο πρόγραμμα-πλαίσιο. Οι νεοεισερχόμενοι έλαβαν 12,9 δισ. EUR, εκ των οποίων περίπου το ήμισυ διατέθηκε σε ΜΜΕ (6,1 δισ. EUR). Τα πρώτα αριθμητικά στοιχεία για τους νεοεισερχόμενους στο πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» συγκλίνουν προς την ίδια κατεύθυνση.

Ενημέρωση σχετικά με τις μελέτες αξιολόγησης

Μια σειρά μελετών αξιολόγησης βρίσκονται σε εξέλιξη στο πλαίσιο της εκ των υστέρων αξιολόγησης του προγράμματος «Ορίζων 2020», ενώ παράλληλα προετοιμάζεται το έδαφος για την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη». Το 2022 η Επιτροπή δημοσίευσε τη μελέτη αξιολόγησης σχετικά με το πιλοτικό πρόγραμμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας (ΕΣΚ) και δρομολόγησε τη μεγαλύτερη δημόσια διαβούλευση με αντικείμενο το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των ευρωπαϊκών προγραμμάτων έρευνας και καινοτομίας για την περίοδο 2014-2027.

3.4. «Ορίζων 2020»

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων 2020» είχαν υπογραφεί συνολικά 35 426 συμφωνίες επιχορήγησης για συνολικό κονδύλιο ύψους 68,32 δισ. EUR από τον προϋπολογισμό. Τα έργα στο πλαίσιο του πυλώνα «Κοινωνικές προκλήσεις» έλαβαν το μεγαλύτερο ποσοστό (38,6 %), ακολουθούμενα από τον πυλώνα «Επιστήμη αριστείας» (36,6 %) και τον πυλώνα «Βιομηχανική υπεροχή» (20,2 %).

Συνολικά επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» 41 575 διαφορετικοί οργανισμοί. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έλαβαν το 39,5 % (26,9 δισ. EUR), ακολουθούμενα από οντότητες του ιδιωτικού τομέα (28,2 % ή 19,3 δισ. EUR) και ερευνητικούς οργανισμούς (25 % ή 17 δισ. EUR).

Έως το τέλος του 2022, το 41 % των έργων που χρηματοδοτήθηκαν από το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» βρίσκονταν ακόμη υπό εξέλιξη. Από τα έργα έχουν προκύψει περισσότερες από 197 000 δημοσιεύσεις αξιολογημένες από ομοτίμους, περίπου 3 200 αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και 2 300 χορηγήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

3.5. Διάδοση και εκμετάλλευση

Πολυάριθμες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των Ημερών Έρευνας και Καινοτομίας τον Σεπτέμβριο του 2022 προώθησαν τη διάδοση των αποτελεσμάτων του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη».

Τα σχετικά εργαλεία διάδοσης —η πλατφόρμα αποτελεσμάτων του προγράμματος «Ορίζων», η πρωτοβουλία Horizon Results Booster, η βάση δεδομένων CORDIS, ο πίνακας δεικτών του προγράμματος «Ορίζων», η πρωτοβουλία «Ευρωπαϊκά δεδομένα για την πολιτική έρευνας και καινοτομίας», η πλατφόρμα EU Innovation Radar και το εργαλείο χαρτογράφησης συνεργειών H2020-Interreg— συνέχισαν να παρέχουν εκμεταλλεύσιμα αποτελέσματα από τα προγράμματα-πλαίσια και κατέστησαν διαθέσιμα πλούσια δεδομένα σχετικά με καινοτόμα αποτελέσματα της ενωσιακής και της εθνικής χρηματοδότησης έργων Ε&Κ.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής διάδοσης και εκμετάλλευσης του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη», η Επιτροπή έθεσε σε εφαρμογή σχέδιο δράσης για την περίοδο 2021-2022. Το εν λόγω σχέδιο επικεντρώνεται στην παροχή εσωτερικής καθοδήγησης, υπηρεσιών υποστήριξης στους δικαιούχους, στη βελτίωση της δικτύωσης και των συνεργειών, καθώς και στη χαρτογράφηση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων.

Το 2022 δρομολογήθηκε η πλατφόρμα «Horizon Standardisation Booster» για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού διαλόγου σχετικά με την τυποποίηση μεταξύ των έργων του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» και των αντίστοιχων οργανισμών εκπόνησης προτύπων, καθώς και για την αύξηση του ευρωπαϊκού αντικτύπου στη διεθνή τυποποίηση.

Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα δραστηριοτήτων για την ενίσχυση της διάδοσης και της χρήσης των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων-πλαισίων σε θεματικούς τομείς:

- η Επιτροπή απένειμε το βραβείο καινοτομίας στον τομέα της ασφάλειας για το 2022, το οποίο επιβραβεύει την αριστεία σε εξαιρετικά παραδείγματα που δείχνουν την αξιοποίηση της έρευνας στον τομέα της ασφάλειας·

- τόσο τρέχοντα όσο και περατωθέντα έργα προωθούνται από τη νεοσυσταθείσα Κοινότητα Ευρωπαϊκής Έρευνας και Καινοτομίας για την Ασφάλεια·

- η Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας (EIP-AGRI) ενισχύει την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων E&K από τους δικαιούχους της γεωργικής πολιτικής και διασφαλίζει ότι αυτή φθάνει στους γεωργούς, τους δασοκόμους και τους αγροτικούς φορείς·

- η πρωτοβουλία «Blue Invest» παρείχε βοήθεια και πρόσβαση σε επενδύσεις για νεοφυείς επιχειρήσεις και ΜΜΕ στον τομέα της ναυτιλίας, πολλές από τις οποίες είχαν αναπτύξει υπηρεσίες και προϊόντα στο πλαίσιο προηγούμενων προγραμμάτων-πλαισίων·

- το CORDIS διέδωσε τα αποτελέσματα των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων E&K, τους χορήγησε μόνιμα αναγνωριστικά και τα ταξινόμησε ανάλογα με τους επιστημονικούς τους τομείς.

3.6. Υλοποίηση και παρακολούθηση του προγράμματος Ευρατόμ για την περίοδο 2021-2025

α) Πυρηνικές άμεσες δράσεις που υλοποιούνται από το JRC

Το JRC υλοποίησε άμεσες δράσεις στο πλαίσιο του προγράμματος Ευρατόμ για την κατανομή των διαθέσιμων πόρων με την ακόλουθη εκτιμώμενη κατανομή[9]:

- 20 % για την ασφάλεια πυρηνικών αντιδραστήρων και καυσίμων·

- 10 % για τη διαχείριση ραδιενεργών αποβλήτων και αναλωμένων καυσίμων·

- 32 % για πυρηνικές διασφαλίσεις και ασφάλεια·

- 10 % για πυρηνικά υλικά και δεδομένα αναφοράς·

- 9 % για εφαρμογές εκτός της ηλεκτροπαραγωγής και ακτινοπροστασία·

[9] Πηγή: JRC mission statement & work programme (Δήλωση αποστολής και πρόγραμμα εργασιών του JRC)

- 11 % για τον στόχο της Ευρατόμ όσον αφορά τη διατήρηση των αρμοδιοτήτων στην ΕΕ·

- 8 % για την παροχή άμεσης στήριξης στις πολιτικές της ΕΕ.

Το JRC επέτρεψε την πρόσβαση εξωτερικών χρηστών στις εγκαταστάσεις του JRC· η πρόσκληση που προκηρύχθηκε το 2022 ενθαρρύνει τη συμμετοχή Ουκρανών επιστημόνων.

Το JRC συμμετείχε σε 18 επιχορηγούμενα έργα (σχετικά με την ασφάλεια των πυρηνικών συστημάτων) στο πλαίσιο της τελευταίας πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για έμμεσες δράσεις του προγράμματος Ευρατόμ.

β) Έμμεσες δράσεις του προγράμματος έρευνας και κατάρτισης της Ευρατόμ (επιχορηγήσεις)

Το 2022 η Επιτροπή χορήγησε 28 επιχορηγήσεις συνολικού ύψους 117 εκατ. EUR για ερευνητικά έργα στους τομείς της πυρηνικής ασφάλειας, της ακτινοπροστασίας και των εφαρμογών των πυρηνικών τεχνολογιών εκτός της ηλεκτροπαραγωγής. Τον Μάρτιο του 2022 η επίτροπος κ. Mariya Gabriel συγκάλεσε τη δεύτερη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης υψηλού επιπέδου για την πυρηνική ενέργεια, με στόχο να συζητηθεί το μέλλον της έρευνας σε μικρούς δομοστοιχειωτούς αντιδραστήρες, καθώς και οι ιατρικές εφαρμογές με τη χρήση πυρηνικών τεχνολογιών.

4. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ 2023

Το 2023 θα καταρτιστεί το επόμενο στρατηγικό σχέδιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη» για την περίοδο 2025-2027. Η έκδοσή του έχει προγραμματιστεί για το 1ο τρίμηνο του 2024. Καθορίζει τις προτεραιότητες στον τομέα της E&K για τη δεύτερη περίοδο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη».

Η Επιτροπή θα συνεχίσει να στηρίζει την εφαρμογή του σχεδίου REPowerEU και να επιταχύνει τις εργασίες για την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας μέσω ενωσιακών δράσεων E&K.

Η Επιτροπή θα διεξαγάγει δραστηριότητες επικοινωνίας σχετικά με το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη», για παράδειγμα, με τους εξής τρόπους:

- προώθηση των αποτελεσμάτων της δημόσιας διαβούλευσης και των προπαρασκευαστικών εργασιών του στρατηγικού σχεδίου 2025-2027·

- προώθηση των αποστολών και των συμπράξεων της ΕΕ·

- συμμετοχή των πολιτών μέσω επικοινωνιακών πρωτοβουλιών, όπως ο 34ος διαγωνισμός της ΕΕ για νέους επιστήμονες (Σεπτέμβριος 2023 στις Βρυξέλλες)·

- έναρξη της δημόσιας συζήτησης σχετικά με το μέλλον του τομέα της E&K στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια των ημερών E&K που θα πραγματοποιηθούν στο τέλος Οκτωβρίου 2023.